

‘Sevkiidare ve Teşkilat’tan’ ‘Yönetim ve Organizasyon’a: Bir Bilimsel Disiplinin Soyağacını Oluşturma Girişimi

Recai COŞKUN*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Yönetim ve Organizasyon (YO) disiplininin oluşum sürecinde geçirdiği aşamaları incelemektir. Nitel bir araştırma yaklaşımı ve belge çözümleme deseninin kullanıldığı bu çalışma, disiplinin biçimsel, kavramsal ve kurumsal oluşumunu incelemektedir. Bu yolla, akademik faaliyetlere ve kurumsal gelişmelere dayalı olarak disiplinin bir soyağacı oluşturulmuştur. 1920’lerin sonlarından itibaren üç farklı düzeydeki gelişmelerin disiplinin oluşumunda etkili olduğu saptanmıştır. Makro düzeyde Türk alfabe ve dil devrimleri, Darülfünunun kapatılması ve üniversitelerin kurulması söz konusudur. Meso düzeydeki önemli değişiklikler arasında Fransız, ardından Alman ve nihayet Amerikan eğitim yaklaşımının benimsenmesi, İstanbul ve Ankara dışındaki üniversitelerin büyümesi ve UAK’ın (Üniversitelerarası Kurul) oluşturulması yer almaktadır. İşletme bölümlerinin iktisat bölümlerinden ayrılması, işletme bölümlerinin ana bilim dallarının ortaya çıkması, yönetim ve organizasyonla ilgili ders kitaplarının artması, dergilerin yayınlanması, konferans ve kongrelerin düzenlenmesi YO disiplinini biçimlendiren mikro düzeydeki önemli gelişmelerdir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Organizasyon, Bilimsel Disiplin, Bilimsel Alan

JEL Sınıflandırması:M10

Management and Organization: An Attempt to Create a Genealogy of a Scientific Discipline

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the stages through which the discipline of Management and Organization (MO) has passed in its formation process. Using a qualitative research approach and the document analysis pattern, this study examines the formal, conceptual and institutional formation of the discipline. In this way, a genealogy of the discipline was created based on the academic activities and institutional developments that took place. It was identified that developments at three different levels have had an impact on the formation of the discipline since the late 1920s. At the macro level are the Turkish alphabet and language revolutions, the closure of Darulfunun, and the establishment of universities. At the meso level, important changes include the adoption of the French, then the German, and finally the American approach to education, the growth of universities outside of Istanbul and Ankara, and the creation of the UAK (Inter-Universities Committee). The separation of business departments from economics departments, the emergence of business departments' sub-fields, the growing number of textbooks on management and organization, the publication of journals, and the organization of conferences and congresses are all important micro-level developments that have shaped the MO discipline.

Key Words: Management, Organization, Scientific Discipline, Scientific Field,

JEL Classification:M10

* Prof. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü. recai.coskun@bakircay.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-5200-6098

(Makale Gönderim Tarihi: 06.11.2022 / Yayına Kabul Tarihi:26.02.2023)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1200120

Makale Türü: Araştırma Makalesi

GİRİŞ

Bilimlerin sınıflandırılması ve akademik disiplinlerin oluşumu üzerine tartışmalar antik dönemden günümüze süregelmiştir (Skirberkk ve Gilje, 2006). Yüzyıllar durağan seyreden disiplinler Aydınlanma dönemi ve ardından modern bilim anlayışının oluşmaya başlamasıyla birlikte çoğalmıştır (Reichenbach, 1981). Bu süreç günümüzde artarak sürmektedir. Türkiye’de kurumsallaşma konusunda en göze batan disiplinlerden birisi olan Yönetim ve Organizasyon (YO) çok sayıda çalışmaya konu edilmiş ancak henüz dizgesel bir soyağacı oluşturma girişimine rastlanmamıştır. Nasıl olmuştur da “yönetim” gibi “öz Türkçe” ve “organizasyon” gibi Frenkçe iki sözcük birlikte bir disipline adını vermiştir?

Bir akademik disiplinin oluşumunun tekdüze bir yolu yoktur. Yine de daha önceleri olmayan yahut ilgi görmeyen bir konunun akademi bünyesinde kitaplara, derslere, araştırmalara, makalelere ve diğer bilimsel etkinliklere konu edilmesi beklenir. Örneğin Iliffe’in (2016) “Bilim Tarihi” disiplininin oluşumunu incelediği çalışması süreçle ilişkin fikir vermektedir. Çalışmada “Bilim Tarihinin” Tarihten farklı olduğu görüşündeki araştırmacıların çabalarıyla anlatılmaktadır. Bu araştırmacıların bazılarının akademik unvanları olmamasına rağmen yaptıkları çalışmalar üniversitelerin ilgisini çekmiş ve faaliyetlerini buralarda sürdürme daveti almışlardır. Onların bir araya gelmelerinde, ortak akademik ilgileri ve araştırma anlayışları etkili olmuştur. Ardından disiplinin doğuşunu hazırlayan dersler müfredatta yer almış ve kitaplar, dergiler yayınlanmış, bilimsel etkinlikler düzenlenmiştir. Bu gelişmeler sayesinde disiplin başka üniversitelerin dikkatini çekmiş ve sonrasında uluslararası meşruiyet kazanmıştır. YO disiplininin oluşumunu incelerken bu çerçeveden yararlanılacaktır.

Aşağıda ayrıntılandırılacağı üzere, Türkiye’deki YO disiplininin oluşumu ve gelişimi ile ilgili en göze çarpan husus, birçok disipline nasip olmayan bir yazın zenginliğine karşın disiplinin “niteliksel” çözümlemelerinin henüz yeterince (Coşkun, 2020) yapılmamış olmasıdır. Disiplinin tarihinden öte, onun oluşumunu etkileyen biçimsel gelişmeler nelerdir? Dahası disiplinin bugün sahip olduğu kavramlar örüntü ne tür evrelerden geçerek günümüzdeki durumunu almıştır? Bu çalışma bir yönüyle bu sorulara yanıt arayacaktır. Disiplinin soyağacını oluşturma süreci de bu sorular çevresinde yürütülecektir.

Çalışmada yazını incelemesinin ardından yönetime ilişkin bilgi verilecektir. Ardından ders kitapları merkezde olmak üzere diğer bilimsel etkinlikler ve yapılanmalar yoluyla YO disiplininin önce biçimsel oluşumu, ardından da kavramsal oluşumunun izi sürülecektir. Sonrasında disiplinin oluşumuna katkı sunan kurumlardan ve etkinliklerden söz edilecektir. Son olarak UAK tarafından belirlenen doçentlik başvuru alanları ve anahtar kelimeleri üzerinden disiplinin günümüzdeki konumu tartışılacaktır.

I. DİSİPLİNİNİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR VE ALAN YAZININDAKİ BOŞLUK

Türkiye’de disiplinleri konu edinen çalışmalar fazla değildir. Bunlar çoğunlukla alanın tanıtımı ve gelişimini betimlerler (örneğin Baş, 2011; Keskin,

2006). Buna karşılık, YO disiplini görece daha çok çalışılmıştır. Öyle ki, işletmeciliğin Darülfünundan günümüze giderek olgunlaşan bir alana dönüşümü Özkul ve Şatırer (2020) ile Üsdiken'in (2003; 2004) çalışmalarından izlenebilir. Disiplin bünyesindeki çalışmaların dökümünü Dirlik ve Şehitoğlu (2015), Kırkbeşoğlu, vd. (2015), Kurt ve Demir (2015), Mendeş-Pakdemir, vd. (2016), Öz-Alp ve Artan (1977), Yozgat ve Kartaltepe, (2009) sunmuştur. Disiplinin yönetime ilişkin tutumunu Berkman (2009), Dirlik (2016), Özen (2001), Üsdiken ve Erden (2001), Yalçınkaya ve Türker (2016), Yeşiltaş vd., (2014) sorgulamıştır. Coşkun (2009a; 2020) ile Dirlik (2011) ders kitaplarını incelemiştir.

Disiplinin alt dallarını ele alan çalışmalarda son yıllarda artış görülmektedir. Personel Yönetimi ve İKY dalında Acar (2019), Coşkun (2009b); Uyargil vd. (2020); Stratejik Yönetim dalında Atakan Duman vd. (2005), Barca ve Hızıroğlu (2009), Bellek vd. (2019), Toplu Yaşlıoğlu vd. (2018); Örgütsel Davranış dalında Dil Şahin ve Mısırdalı Yangil (2019), Mücevher vd. (2020) çalışmaları bunlara örnek gösterilebilir. Alandaki “eleştirelilik” sorununa değinen çalışmalar arasında Alakavuklar (2010), Coşkun (2009a; 2019), Oba ve Gençler (2016), Özcan (2013), Şener (2021) sayılabilir.

Görüldüğü üzere disiplin ve onun alt dallarının ülkedeki gelişimine ilişkin tartışmalar daha çok alanın tarihi, araştırmaların ve bilimsel etkinliklerin dökümü ve bibliyometrik çalışmalar üzerinden yürütülmektedir. Bu türden çalışmalar disiplinin ve onun alt dallarının betimlenmesi bakımından önemlidir. Ancak bu çalışmalarda “disiplin varlığı” veri olarak kabul edilmektedir. Oysa disiplinin oluşumu ve gelişimi anlaşılmadan ona dair yapılan tartışmalar ve ona yöneltilen eleştiriler güçlü bir zemine oturmayacaktır. Bu çalışma, bu eksikliği gidermeye yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir.

II. YÖNTEM

Bu araştırmanın malzemesini ders kitapları ve dergiler oluşturmaktadır. Disiplinin oluşumu aşamasında yayınlanan ders kitabı ve makale sayısı oldukça az olduğundan sistematik bir örnekleme yapma olanağı yoktur. Disiplinin kurucusu Isaac'ın (1943; 1946; 1956) çalışmaları, ardından alana katkı sunan Tokay (1943), Mihçioğlu (1955) ile Oluç'un (1959; 1963) eserleri incelendiğinde YO disiplinin oluşum evresi olan 1940'lar ile 1960'ların ortaları aralığı taranmış olmaktadır. Veri çözümleme tekniği olarak “belge çözümleme” kullanılacaktır. Belge çözümleme kimine göre bir desen, kimilerine göre ise veri analiz tekniğidir. Desen demek daha uygundur (Bowen, 2009). Belge çözümleme, veri toplamak ve çözümlmek, yorumlamak ve çıkarımda bulunmak aşamalarını kapsar. Bulgular belli bir dizgesellikle ve başlıklar altında düzenlenir. Doğrudan alıntılarla yardımcıyla yapılan çıkarımlar gerekçelendirilir (Coşkun, 2022).

Araştırmanın “soyağacı” oluşturulmasında tümevarımsal bir çözümleme yapılmıştır. Metinlerde öne çıkan sözcükler kodlanmış, kodlardan temalar ve bunlardan disiplinin boyutları oluşturulmuştur. İncelenen metinler kendi dönemlerinde disiplinindeki rollerinin önemine göre belirlenmiş, disiplin adını taşıyan ilk kitabın ortaya çıkmasıyla çözümleme bitirilmiştir.

Disiplini oluşturan ana kavramların ortaya çıkışları yok oluşları yahut kalıcı duruma gelişleri hem kurumsal gelişmeler hem de YO ile ilgili kitap, dergi, konferans ve diğer bilimsel etkinlikler ve kurumsal gelişmeler üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için 1930'lara kadar gitmek gerekmektedir. Zira üniversitelerin, fakültelerin, bölümlerin kuruluşu ile disiplinlerin oluşumları arasında doğrudan bir etkileşim vardır (Ilyffe, 2016).

III. DİSİPLİNİN BİÇİMSEL OLUŞUMU

A. Disiplinin Toplumsal Bilimlerdeki Kökenleri

Bir alanın ortaya çıkması ve bunun bilim oluşunun ölçütleri tartışmalıdır (Gulbenkian Komisyonu, 1. bl.). Alanların oluşumunda bireysel veya istisnai çabalar tetikleyici rol oynarlar; ardından da bunları biçimselleştirme ve kalıcılaştırma çabaları gelir (Ilyffe, 2016). Oysa Türkiye'de fakültelerin, bölümlerin ve anabilim dallarının oluşumlarında ihmallerin, pratik yahut biçimsel kaygıların daha belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki fen ile edebiyat bir fakültenin adı olabilmiş; "yönetim bilişim sistemleri," "sağlık yönetimi", "sosyal hizmetler" gibi bölümleri İİBF veya İşletme Fakülteleri bünyesinde yer alabilmiş; "üretim yönetimi ve pazarlama" İşletme bölümlerinin en yaygın anabilim dallarından birisi olabilmıştır.

Bilimin dinamikliği tekdüze bir tanımlamayı güçleştirse de Yadav ve Lakshmi'nin (1995: 2-5) disiplin için önerdiği "özü ve yöntem anlayışı bakımından kendine özgümlükleriyle ayırt edilebilen bir bilgi dalı" tanımı bu çalışma için uygundur. Bu "öz" ve "yöntem anlayışı" temelli tanımlama, bir disiplini diğerlerinden ayırt etmenin ölçütü olarak görülebilir ancak bunlar yeterince belirgin değildir. Dahası ülkede "yöntem" konusu henüz merkezi kaygılarından birisi olmaya başlamışken bu kavram üzerinden disiplinlerin sınırlarını çizmenin olanaksızlığı ortaya çıkmaktadır. O halde geriye disiplinler için oluşturulmuş biçimsel sınıflandırma seçeneği kalmaktadır. Burada, OECD'nin çizdiği çerçeve YO'un toplum bilimlerindeki kökenlerini sorgulamak için bir başlangıç oluşturabilir.

Çizelge 1: OECD Sınıflandırmasına Göre Toplumsal Bilimler, Bilim Dalları ve Alt Dalları

Alan	Bilim Dalları	Alt Dallar
5. Toplumsal Bilimler	5.1 Psikoloji	
	5.2 İktisat ve İşletme	• İktisat, Ekonometri, Endüstri İlişkileri • İşletme ve Yönetim
	5.3 Eğitim Bilimleri	
	5.4 Toplum Bilim	
	5.5 Hukuk	
	5.6 Siyaset Bilimi	• Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Örgüt Kuramı
	5.7 Toplumsal ve İktisadi Coğrafya	
	5.8 Medya ve İletişim	
	5.9 Diğer Toplumsal Bilimler	

Kaynak: OECD (2007). *Revised field of science and technology (fos) classification in the Frascati manual*, p.10. <https://www.oecd.org/science/inno/38235147.pdf> (02.11.2022).

OECD'ye göre YO, İktisat ve İşletme ile Siyaset Bilimi Bilim Dalları altına serpiştirilmiş İşletme ve Yönetim, Kamu Yönetimi ve Örgüt Kuramı alt dallarının oluşturduğu melez bir disiplindir. Türkiye'de ise YO disiplinini bölüm bazında İşletme, Kamu Yönetimi ve organizasyon tarafı ağırlıklı olmak üzere kısmen

Sosyoloji beslemektedir. Beslendiği alanların çeşitliliğine karşın YO dendiğinde İşletme akla gelmektedir. Bu nedenle çalışmada işletme alanındaki gelişmelerin odakta olması ve kamu yönetimi tarafındaki gelişmelere de yeri geldiğinde dokunulması anlaşılır bir durumdur. Türkiye’de disiplinin kendine özgülüğünü anlayabilmek için belli evreleri irdelemek gerekir.

B. Disiplinin Oluşumunun Başlangıcı Olarak İşletmenin Hukuktan ve İktisattan Kopuşu ve İşletme İktisadına Geçiş

1920’lerin sonundan itibaren yaşanan bazı gelişmelerin Türk yükseköğretim sisteminde önemli etkileri oldu. Birincisi, harf devrimi (1928) ve TDK kurulmasıdır (1932). İkincisi, Darülfünun kapatılıp (1933) üniversite yapılanmasına geçilmesidir. Üçüncüsü, 1930’larda Nazilerden kaçan bilim insanlarının Türkiye’ye gelmesi ve üniversitelerin ve yükseköğretimin yapılanmasında başat görevler üstlenmeleridir (Hirsch, 1985; Neumark, 2017).

1930’larda İşletme alanının en azından bir kısmı, parça parça Hukuk, İktisat ve Sosyolojinin bünyesine dağıtılmıştı. Sonrasında, ilkin İktisat Hukuk Fakültesinden ayrıldı. İktisat Fakültesi kurulunca iktisadın bir alt disiplini olarak “işletme iktisadı” disiplini oluşmaya başladı (Erçek ve Üsdiken, 2011). Alanın kurucularından Isaac (1943: 4) “*umumi iktisadın insan ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturduğu cüzütlara (birimlere) işletme denmektedir*”, “*işletmelerin tetkikini icra eden iktisadi ilimlerin şubesine de İşletme İktisadı ismi verilir*” diyerek alanın sınırlarını belirlemeye çalışmıştır. Kendisi, İşletme İktisadının kısımlarını şöyle oluşturmuştur:

Çizelge 2: Isaac’a Göre İşletme İktisadının Kısımları

A) Umumi İşletme İktisadı (Nazariyesi)	B) Hususi İşletme İktisadı	İşletme İktisadına Ait Diğer Muhtelif Sahalar
<p>-İşletmenin Bünyesi Teşisat (kuruluş): Teşkilat: prensipler, kaideler, vasıtalar, teşkilat, sevk ve idare, iş bölümü, ücret, işgücü), (2. Cilt) İşletme faaliyetlerinde beşerî amil-ücret problemleri Mevcutlar: Mali bünye: -İşletmenin faaliyeti -İşletmeler arasındaki münasebetler</p>	<p>-Sanayi işletmeleri -Ticaret işletmeleri -Banka İşletmeleri -Zirai ve ormancılık işletmeleri -Sigorta işletmeleri -Nakliyat ve diğer hizmet işletmeleri</p>	<p>-Ticari hesap ve mali cebir - Muhasebe tekniği -İşletmeler murakebesine ait malumat</p>

Kaynak: Isaac’t an (1943; 1946; 1956) alıntılarla yazar tarafından oluşturulmuştur.

Isaac, YO ile ilgili konuları “işletmenin bünyesi” başlığı altında ele almıştır (1956¹, 1. bl.). Kitabın birinci cildinde teşkilatı anlatan bir alt bölüme; ikinci cildinde “beşerî unsurlar” ve “ücret meselelerine” yer vermiştir. Teşkilatı “*ahenkta ve maksada uygun bir birlik*” olarak ele alır (Isaac, 1956: 145). Üzerinde durduğu kavramlar arasında emek etkinliği, rasyonellik, serbestlik, birlik, bölüm, tekâmül, emniyet, sürat, insani unsurların uygunluğu, iş bölümü vardır. İkinci ciltte ise (1946) “beşerî amiller” başlığı altında “sevk ve idare faaliyeti ile icrai faaliyetlere” yer verir. Sevk ve idareyi “*işletme faaliyetlerinin gayeye uygun bir şekilde ve muhtelif icra faaliyetlerinin tam bir düzen ve ahenk içinde cereyan etmesini temine çalışır*” (s.13) biçiminde tanımlamıştır. Cildin son kısmında ücret problemlerini ele almıştır. Isaac (1956, 1946) önce işletmenin bünyesi ayrımı ile, ardından “teşkilat”

¹Isaac’ın bu eseri ilk olarak 1940’ta basılmıştır ancak bizim elimizde 1956 tarihli 3. baskısı mevcuttur.

ile “sevk ve idare” konusuna odaklanarak disiplinin iki dayanağı (organizasyon ve yönetim) hakkında bilgiler sunmuştur.

Aynı dönemde Tokay (1943: 39) “İşletmenin Ödevleri” şemasında “idare ve sevkuidare” başlıkları altında yönetimin işlevlerinden söz etmiştir.

Çizelge 3: Tokay’a (1943: 39) Göre İşletmenin Ödevleri

Esas Fonksiyonlar		Yardımcı Fonksiyonlar		
1. Tedarik	2. İstihsal	3. Sürüm	4. İdare	5. Sevkuidare
a. Sermaya b. Sabit ve mütedevil kıymetler c. Personel	(İşletme ödevine göre değişir)	(İşletme ödevine göre değişir)	a. Personel b. Malzeme c. Hesap işleri	a. Dispozisyon b. Organizasyon c. Kontrol d. Temsil

Kaynak: Tokay, H. (1943). İşletmede organizasyon, *İşletme: İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası*, 1(2) 37-41.

Tokay’a (1943: 39) göre “her işletme, milli ekonominin kendisine tevdi ettiği vazifeyi işletme içinde bölmek, muhtelif tali ve yardımcı vazifelere ayırmak zorundadır. İşletmelerin bünyesindeki bir veya birçok insana tevdi ettiği vazifelere fonksiyon denir. İşletmenin organizasyonunu işletmenin fonksiyonları tayin eder ... işletme organizasyonu, bütün fonksiyonların elbirliği ve en başarılı bir şekilde yapılması maksadile işletmede yapılan bir tertiptir”. Tokay’ın çalışması YO disiplininin işletme fonksiyonları üzerinden biçimlendirilmesinin başlangıcı olarak görülebilir. Tokay teşkilat ile organizasyon; idare ile sevkuidare arasında ayırım yapmaya çalışır. Tokay’ın çalışmasının değeri YO disiplininin günümüz ana kavramlarını ilk kez bir şema üzerinden ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Bu şemada organizasyon, idare, sevkuidare, personel, plan, kontrol, temsil gibi daha sonraları disiplinin merkezi kavramlarına dönüşecek çok sayıda terime rastlanmaktadır.

1950’lerde disiplini biçimlendiren çalışmalardan biri Mihçioğlu’nun (1955) kitabıdır. Diğer örneklerinin aksine, Mihçioğlu organizasyonun “gayri remi, sosyal” yüzüne, insan ilişkilerinin oluşturduğu yanına odaklanmıştır. Bu yolla iletişim, bireyin davranışları ile işçinin maneviyatı, katılımı, sendikalaşması, üstü ile ilişkisi gibi konuları ele almıştır. Kendisi Tokay’ın aksine, teşkilat ile organizasyon arasında bir ayırım gözetmemiştir.

Çizelge 4: Mihçioğlu (1955), “İdarenin Veçheleri” ve “Organizasyonun İçyüzü”

İdarenin Veçheleri (Yönleri)	
1. Teknolojik Veçhe	...ilmi keşiflerin, yeni mallar imaline, mevcut mallar için yeni istimal (kullanım) şekilleri bulunmasına ve mevcut kaynaklara tatbikidir (s.31).
2. İstihsal Vetiresi (Üretim Süreci)	... bir yandan ilmi keşiflerin bir neticesi olarak alet ve makinalar, diğer yandan iktisat bilgisi, maliyet hesaplama, tahminlerde bulunma gibi ... unsurlardır (s.31).
3. Beşeri Münasebetler	İşçinin... organizasyon içinde uygun bir yere yerleştirilmesine ve işçi ile gerek amirleri gerek iş arkadaşları arasında istihsalin ve maneviyatın yükselmesine hizmet edecek iyi münasebetlerin tesisidir (s.31).
Bir Beşeri Münasebetler Sistemi Olarak Organizasyon	
Resmi (Formel) Organizasyon	Teşkilat şemaları, üretim sürecini oluşturan işlemlerin takip edeceği seyir, kadrolar ve onların görev ve yetkileri, kadrolar arasındaki otorite münasebetleri, iribat ve haberleşme kanalları... (s.37).
Beşeri Münasebetler Sistemi Olarak Organizasyon	Dinamik bir varlık olarak teşkilat ...insan unsuru tamamlandıktan, fertler rollerini oynamaya... birbirleri üzerinde müessir (etkili) olmaya başladıktan sonra ortaya çıkar... Sanayiî bir sosyal, beşeri münasebetleri sistemi olarak ele almak mümkündür (s.37). Informal veya “sosyal” organizasyon ... ferdin hareketleri üzerinde resmi organizasyon kadar ... hatta ondan çok daha müessir olur. Gayri resmi organizasyon... resmi organizasyonun dışında kalan bütün münasebetleri içine alır (ss.41.42).

Kaynak: Mihçioğlu, C. (1955). *Personel İdaresinde Beşeri Münasebetler*, Ankara: Ajans-Türk, esas alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yine 1950'lerde ve alanda Alman ekolünün yerini Amerikan ekolüne terk ettiği yıllarda Oluç'un (1959) yazdığı "İşletme Organizasyonu ve Sevku İdaresi" kitabı disiplini biçimlendiren başat çalışmalardan biridir. Kitabın 1963 tarihli ikinci baskısının adı "İşletme Organizasyonu ve Yönetimi" olarak değiştirilir. Bu, adında yönetim ve organizasyon kelimelerinin bir arada kullanıldığı ilk kitaptır. Adının çağrıştırdığının aksine kitapta önce yönetim, ardından organizasyon konularından söz etmiştir.

Çizelge 5: Oluç ve Disiplinin Kurucu Yapıtı Olarak "İşletme Organizasyonu ve Sevku İdaresi"nden (1959) "İşletme Organizasyonu ve Yönetimi"ne" (1963)²

Sevku İdare (1959)	Bazı müellifler sevku idare (management) ve idare (administration) terimlerini birbirine eşanlamlı kullanmakta; bazılarınca bu ikisi ayrı anlama gelmektedir. Bu son halde de bu iki terimin kullanış yerleri ve şekilleri arasında farklar görülmektedir. Bir kısım müellifler sevkü idareyi işletmenin gayesini ve politikasını tesis ve tespit eden en üst kademe ve idareyi de bu politikayı yürüten kademe olarak almaktadır. Buna mukabil müelliflerin bir kısmı idareyi daha üst makam olarak almaktadırlar. ... Kimilerine göre bunları birbirinden ayırmaya imkân yoktur (1959: 231-232).
Organizasyon (1959)	Organizasyon kelimesi dar ve geniş manada kullanılabilir. Dar manada organizasyon, herhangi bir maksad (veya plan) için gerekli faaliyetlerin neler olduğunu tayin etmek ve bu faaliyetleri fertlerin vazifelendirilebileceği gruplar halinde düzenlemektir. Geniş manada organizasyon beşerî ve fiziki vasıta ve imkanların, bir işletmenin gayesini gerçekleştirecek şekilde düzenlenip hizmete koşulmasını ifade eder. Bu manada organizasyon bir işleme dahilinde insanlar, alet ve makineler, binalar, kuruluş yeri, çalışma şartları, finans vasıtaları gibi çeşitli faktörler arasında strüktürel münasebetlerin yaratılmasıdır (1959: 233).
İşletmenin Fonksiyonları (1963)	1. Üretim faktörlerini tedarik, 2. Mal ve hizmetleri ortaya koyma, 3. Mal ve hizmetleri ihtiyacı olanlara sunma. Bunlardan 1. ile 3. işletmeler arası, 2. ise işletme içi "olay ve didinmeleri" kapsar (1963: 9). Fayol sinai teşebbüslerinde didinmeleri altı bölüğe ayırdı: 1. Teknik (üretim), 2. Ticari, 3. Finansal, 4. Emniyet, 5. Muhasebe, 6. Yönetim (planlama, teşkilat, komuta, düzenleme ve denetleme), (1963: 21).
Yönetim (1963)	Yönetimin nitelikleri olarak planlama, organize etme, yöneltme, düzenleme ve denetleme sayılır (1963: 38).
Organizasyon (1963)	Organizasyon ile ilgili üsteki tartışmaları dilde bazı değişikliklerle aynen tekrarlamıştır. "İç Organizasyon" başlığı altında tanım ve terim meselesine dokümandan sonra didinme (faaliyet), fonksiyon, görev, sorumluluk, güç ve yetki kavramları açıklanmıştır. Organizasyon teorisi başlığında teoriden çok alana katkı yapan yazarlardan söz edilmiştir. Organizasyonda bölümlere ayırma, hizmet bölümleri, komuta, yetki, kurullar ve komisyonlar, düzenleme, yöneltme (1959 baskısında direksiyon) denetleme, plan konularını ele alır.

Kaynak: Oluç, M. (1959). *İşletme Organizasyonu ve Sevku İdaresi*. İstanbul: Sermet Matbaası ile Oluç, M. (1963). *İşletme Organizasyonu ve Yönetimi*. İstanbul: Sermet Matbaası esas alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oluç disiplin diline katkılarının yanında kitabını "yerlileştirme" konusunda da çaba göstermiştir. Kitapta Türkiye'de işletmecilik eğitimi, sanayi ve yöneticiler hakkında değişik bilgilere yer verir. Kitap, yönetim ve organizasyon hakkında geniş bilgiler içermesi bakımından disiplinin doğuşunun habercisi gibidir.

Üsteki eserlerden hareketle alanı biçimlendiren köken terimler (etiket) ve temalar alttaki tablo ve çizimdeki biçimde gösterilebilir.

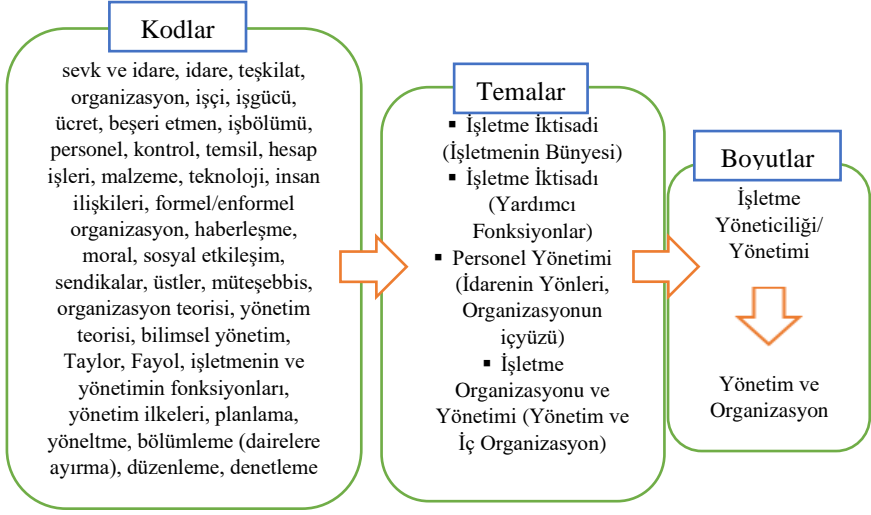
Çizelge 6: YO Disiplininin Oluşumuna etki eden yazarların öne çıkardıkları "kavram ve temalar"

Yazar	Kavramlar (Kodlar)	Tema
Isaac	Teşkilat, sevk ve idare, iş bölümü, ücret, işgücü, beşerî amil, ücret problemleri	İşletme İktisadi/İşletmenin Bünyesi
Tokay	Sevk ve idare, idare, personel, malzeme, hesap işleri, dispozisyon (nakliye), organizasyon, kontrol, temsil	İşletme İktisadi/İşletmenin Yardımcı Fonksiyonları
Mihçioğlu	İdarenin yönleri, teknoloji, üretim, insan ilişkileri; formel, informal organizasyon, teşkilat, beşerî münasebetler, haberleşme, moral, iletişim, sosyal etkileşim, sendikalar, üstler...	Personel Yönetimi/İdarenin Yönleri ve Organizasyonun İçyüzü
Oluç	Sevku idare, idare, yönetim, organizasyon, müteşebbis, bilimsel yönetim, Taylor, Fayol, işletmenin ve yönetimin fonksiyonları, ilkeleri, örgüt yapıları, planlama, yöneltme, bölümlenme, düzenleme, denetleme	İşletme Yönetimi ve Organizasyon/Yönetim ve İç Organizasyon

² Oluç, kitabının 1959 ve 1963 baskılarında kullandığı dilde anlamlı değişiklikler yapmıştır.

Bundan sonraki süreçte aşağıda ayrıntıları verildiği üzere yönetim ve organizasyon kavramları alanın en çok benimsenenleri arasına girecektir. Ta ki öz Türkçeci akımın çok güçlendiği 1961 askeri darbesi sonrasında organizasyon yerine “örgüt” önerilinceye kadar. Gerçi yönetim kavramı sevk ve idare ile idareyi alandan kovmuştur ancak örgüt, organizasyonu yok edememiş, günümüze birlikte ulaşmışlardır.

Çizim 1: Disiplinin kurucu eserlerinden geliştirilen kod, tema ve boyutlar: Disiplinin Soyağacı.

Görüldüğü kadarıyla 1970’lerde kitaplara daha çok “İşletme Yönetimi” adı verilirken 1980’lerden itibaren Yönetim ve Organizasyon benimsenmiştir. Rastlayabildiğimiz en eski tarihli “İşletme Yönetimi” başlıklı kitap Tosun’a (1971) aittir. Yine “Yönetim ve Organizasyon” adlı ilk ders kitabı Tosun’un (1979) Yönetim ve Organizasyon: İlkeler” (Ders Notları) eseridir.

IV. DİSİPLİNİN KAVRAMSAL OLUŞUMU

Yukarıda disipline adını veren kavramların ve onlara yüklenen içeriklerin ortaya çıkışlarını dikkate alarak oluşturulan kod, tema ve boyutların toplamı olarak disiplinin soyağacı çıkarılmaya çalışıldı. Burada ise bu kavramlarının alan yazını üzerinden geçtikleri evrelerin izi sürülecektir. Bunun için önce yönetim, ardından da organizasyon kavramlarının ortaya çıkışları ve hangi kavramları ikame ettikleri konusu incelenecektir.

A. Sevkiidare, Sevk ve İdare, İdare, Menajman, Yönetim Kavramları

Sevkiidare, sevk ve idare kavramları, Osmanlıdan Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar yaygın olarak; 1960’lardan itibaren giderek daha az kullanıldı ve 1980’lerin sonlarında alanı tamamen terk etti. Kavramların kullanımında ve yazımlarında tekdüzelik hiçbir dönemde oluşturulamamıştır. Sevkiidare ile idare terimlerinin geçişken kullanımları yaygın olsa da Tokay (1943, s.39) ve Şen’e

(1967, ss.43-44) göre bunlar birbirlerinden farklıdır. Oluç da (1959) kısmen bu görüştedir. Ancak kavramlar arasındaki farkın neliği konusunda görüş birliği yoktur. Sevküidare yalnız anlam bulanıklığı ile değil yazılışı bakımından da sorunludur³.

Sevk ve idarenin yerini önce “idare” almış ve bu bağlamda “Nazari ve Tatbiki Teşkilat ve İdare” (Seckler-Hudson, 1960); “İdarecilik ve Sanatı” (Zoga, 1965); “İşletmecilik İdaresi” (MPM, 1969); “Uygulamalı İş İdaresi” (Ceyhun, 1970) ve “Personel İdaresi” (Yalçın, 1971) gibi kitaplara adını vermiştir. Sonrasında “yönetim” “idareyi” fakülte ve bölüm adları⁴ dışında işletme alanından tamamen çıkarmıştır.

Yönetim kavramı ise 1940’larda kullanıma girmiş⁵, ancak 1960’lardan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Alanın kurucularından Oluç (1963) kitabının ikinci baskısında “yönetim, yönetici” kavramlarını benimser. Ardından Randall’ın (1965) “Yönetimde Başarı Esasları”, Simon vd.’nin (1966) “Kamu Yönetimi”, Hicks’in (1967) “Örgütlerin Yönetimi”, Tosun’un (1971) “İşletme Yönetimi”, Güneysu’nun (1971) “Modern İşletme Yönetim”, Fergan’ın (1974) İşletme Yönetiminde Sistem”, Yozgat’ın (1975) “İşletme Yönetimi”, Şenatalar’ın (1975) “Personel Yönetimi ve Beşeri İlişkiler”, Fişek’in (1975) “Yönetim” kitapları yayınlanır. Bunlar yönetim kavramının kalıcılaşmasında etkili olmuşlardır.⁶

Saptayabildiğimiz kadarıyla “Yönetim” adlı ilk dergi 1975 yılında İstanbul Üniversitesi, İşletme İktisadi Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır. Ancak 1980’lerde dahi yönetim kavramına ilişkin tereddütlerin olduğu görülmektedir. Tosun (1984: 6) bu duruma bir örnektir: “*Türkçedeki, idare, sevk-ve-idare, idareci, sevk-ve-idareci, müdür, nezaretçi, genel müdür, başkan ve bu gibi terimlerin karşılığı olarak kullandığımız yönetim ve yönetici bu kavramları tam olarak ifade etmemekle beraber, zamanla yönetim bilim ve uygulamaları geliştikçe, uygun birer terim haline geleceklerdir.*”

Burada “menajman” kavramından da söz etmek gerekir. Kavramın “Hava Kuvvetleri Menajman Neşriyatı” ile 1960’larda kullanıldığı görülmektedir. ABD Hava Kuvvetlerince (USAF AFM) yayınlanan bazı kitaplar bu “neşriyat” tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bunlar arasında “Menajman ve Liderliğin Prensipleri”, “Menajman Ameliyesi” sayılabilir. Bu yayınlar, “management” kavramına Türkçe karşılık arayışının ilginç bir örneğidir.

³ Öyle ki, çalışma esnasında sevküidare, sevkü idare, sevkü idare, sevkü idare, sevkü idare, sevkü idare, sevkü idare, sevk-ül-idare, sevk-ül-idare, sevk –ve- idare, sevk ve idare yazım biçimlerine rastlanmıştır.

⁴ Örneğin, 1956’da kurulan ODTÜ’nün “İktisadi İdari İlimler Fakültesi” 1957’de faaliyete geçtiğinde “İşletme Bölümünde” üç program vardı: “İş İdaresi”, “Endüstri İdaresi” ve “Amme İdaresi”. Günümüzün İİBF’lerinin kökü burası olsa gerektir. Yine temelleri 1952’de atılan, 1958’de bağımsız bir kuruma dönüşen Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü alana önemli katkılar yapmıştır.

⁵ 1940’larda bazı şirketlerin artık “yönetim kurulları” vardı. “Yerli Ürünler Türk Anonim Şirketi Yönetim Kurulunun 1946 Yılı Raporu ve Bilanço ve Karuzarar Cetveli”; 1947 tarihli “İzmir Esnaf ve Ahali Bankası Türk Anonim Şirketi-1947 Ortaklar Genel Kuruluna Sunulan Yönetim Kurulu ve Denetçiler Raporları” bunu göstermektedir. Yine Uzel’in (1947) “Endüstride Önemli Unsurlar Yönetim-İşçi-Tezgâh”, “yönetim” kavramının ilk kullanımlarına örnektir.

⁶ Ders kitabı çeşitliliği burada belirtilenlerden fazladır. Bu dönemde İstanbul ve Ankara dışındaki üniversitelerinde de kitaplar yazılmıştır. Yine 1970’lerin başında İstanbul Reklam Yayınları gibi özel yayınevleri tarafından piyasaya yönelik kitaplar yayınlanmıştır.

Görülüyor ki, Osmanlı'dan Cumhuriyete intikal etmiş sevk ve idare ve idare ile Batı kökenli "administration, management ve governance" gibi kavramlara tek bir karşılık olarak "yönetim", sözcüğünün 1970'lerden itibaren kullanımı giderek artmış günümüzde disiplinin en yerleşik kavramlarından birisi olmuştur.

B. Teşkilat, Organizasyon ve Örgüt

Teşkilat, Osmanlı'dan günümüze siyaset, hukuk, kamu yönetimi, eğitim, emniyet, sağlık gibi alanlarda çokça kullanılmasına karşın "işletmecilik" alanında, bu yaygınlığa ulaşmamıştır. Adında teşkilat geçen alanla ilgili ilk kitaplardan biri Deloge'nin (1934) "Ticari ve Sinai Teşkilat" kitabı olabilir. Nemlioğlu'nun (1940) "Sinai Muhasebe ve Sanayide Teşkilat"; Yerman ve Ağaoğlu'nun (1943) "Türkiye İktisadi Teşkilatında Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları"; Simon ve Smithburg'un (1954) "İnsan Davranışı ve Teşkilat"; Versan'ın (1957) Amme İdaresi: Siyasi ve İdari Teşkilat⁷; İngiltere Maliye Bakanlığı'nın (çev., Sürgit, 1958) "Teşkilat ve Metod İncelemeleri", Seckler-Hudson'ın (1960) Nazari ve Tatbiki Teşkilat ve İdare" ile Downey'in (1963) "İstihsal Planlama ve Kontrol Teşkilatının Kurulması" gibi işletmecilikle ilgisi olan diğer kitaplardan söz edilebilir. Terim kitap adlarında yeterince yer almasa da "Sevk ve İdare", "İşletme İktisadi" kitaplarında sıkça kullanılmıştır. Teşkilat 1980'lerin sonlarına doğru işletmecilik alanından tamamen çıkmıştır⁸.

Teşkilat disiplini terk ederken yerini ilkin organizasyona, sonrasında örgüte bıraktı. 1930'larda işletme alanında yazılmış ilk kitaplardan biri Alkan'ın (1937) "Genel İşletme Ekonomisi"dir ve burada "Teşkilatlanma" başlığının alt başlıkları organizasyon, organizasyon yardımcıları, organizasyon modelleri ve ticari organizasyondur (s.89-95)⁹. Ardından Tokay (1943:37) teşkilat yerine organizasyon denmesini şöyle gerekçelendirmiştir: "*organizasyon sözünün iki manası vardır. Biri, organize etme işi; ikincisi de organizasyon faaliyeti sonunda meydana çıkan düzen. Dilimizdeki teşkilat sözü, organizasyonun sadece ikinci manasını karşılar. Bu sebeple organizasyon yapma işine organizasyon, bu faaliyet neticesinde ortaya çıkan düzene de teşkilat demeyi daha uygun buluyoruz*".

Başlığında "organizasyon" kelimesi geçen ilk kitap olarak Kurdoğlu'nun (1938) "Ziraat Mahsulleri Satış Organizasyonlarının Umumi Vazifeleri" eseri saptanabilmiştir. Uluslararası İş Ofisi'nin (1944) "Koopratif Organizasyonları ve Harp Sonrası Kalkınma", Reiser'in (1945) "Muhasebe Kontrol Tekniği ve Murakabe Organizasyonu", Sünnetçioğlu'nun (1946) "İş Âlemi ve Teknik Organizasyon" adlı eserlerine rastlanılmıştır. Bu dönemde artık çok sayıda kitabın adında olmasa da içeriğinde organizasyon sözcüğüne rastlanmaktadır (örneğin Isaac, 1944; Kingsbury ve Mihçioğlu, 1954; Mihçioğlu, 1955). Sözcük, Oluç (1959; 1963) sayesinde disiplinin vazgeçilmezlerinden olmuştur. Ardından

⁷ Bu kitap 1971'deki baskısından itibaren Kamu Yönetimi adını alacaktır.

⁸ Son kullanıcılarından birisi olarak Hatipoğlu (1986:9) kitabında organizasyon, teşkilat ve örgütü eş anlamlı olarak kullandığını ve bunların aynı kelimenin Fransızca, Osmanlıca ve öz Türkçe karşılıkları olduğunu belirtmektedir.

⁹ Organizasyon önce Fransız etkisiyle Türkçeye girmiştir. Bazı etimolojik sözlüklerde ilk kez 1925'te kullanıldığı bilgisi vardır (www.turkcenedemek.com).

Güvenbal (1960), Hatipoğlu (1964; 1976), Tâgiuri ve Baransel (1966), Koçer (1967), Aydın (1969), Dereli (1976) ve Tosun (1979) kavramı kitaplarının adlarına taşımış ve kalıcılışmasını sağlamıştır.

Alanda örgüt terimine ilkin ODTÜ-İİF (1966) tarafından yayınlanan “Modern İşletmecilik: Seçme Yazılar” adlı çeviri derleme kitapta rastlanır. Yine Etzioni’nin (1969) “Modern Örgütler” kitabı bu konuda ilklere aittir. Ancak örgüt kavramı yönetim kadar kolay benimsenmemiştir. Örgüt, önceleri yaygın olarak yasadışı yapılanmalara özgü kullanılacak ve 2000’lere geldiğinde “örgüt kuramları”, “örgütsel davranış” gibi YO’nun alt alanlarına adını verip UAK’ın geliştirdiği “anahtar sözcüklerin” katkılarıyla yaygınlaşıp meşruiyet kazanacaktır.¹⁰ Organizasyon ve örgüt teşkilatı dışlayıp günümüze birlikte ulaşmıştır.

V: DİSİPLİNİ KURUMSALLAŞMASINA KATKI YAPAN DİĞER ETMENLER

Disiplinin biçimlenmesinde zamanla tedrici ve devrimsel¹¹ değişiklikler olmuştur. Önceleri Mülkiye ve Hukuk mektepleri bünyesinde okutulan az sayıda iktisat dersi 1933 Üniversite reformu ile bir nebze artmıştır. Ardından Mülkiye Mektebi, Siyasal Bilgiler Okulu olarak 1936 yılında Ankara’da eğitime başlarken aynı yıl İ.Ü. İktisat Fakültesi kurulmuştur. Fakülte güçlü bir Alman ekolünü temsil ediyor, İşletme İktisadı Enstitüsü de bu özelliğini pekiştiriyordu. Sonrasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi (1950), Amme İdaresi (1952), Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi¹², ODTÜ (1956) kurulmuş ve Yükseköğretimde Amerikan ekolüne geçiş hızlanmıştır. Ford Foundation ve diğer kurumlarca sağlanan imkanlarla çok sayıda akademisyen ABD’ye ve bir kısmı Avrupa’ya gönderilmiştir.

Bilimler etkinlikler olarak ilkin İ.Ü. İktisat ve İhtimaiyat Enstitüsü 1934’ten itibaren alanda konferans geleneğini başlatmıştır.¹³ İsmet Alkan tarafından çıkarılan İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası¹⁴ (1943-1948) alanın kurucu dergilerindedir. 1948 yılında yayınlanmaya başlayan “İhtimai Siyaset Konferansları” dergisi sosyal siyaset bağlamında YO disipliniyle ilgili çalışmalara yer vermiştir. 1965 yılında ilk sayısı yayınlanan “Mülkiye Dergisi” ve 1968 yılından itibaren yayınlanan “Amme İdaresi Dergisi” disiplinin gelişiminde etkili olmuşlardır. Sevk ve İdare Mecmuası (1962-1979) ise kuruluşu ve işleyişindeki özgünlüğü ile (Üsdiken vd., 1998) disiplinin önemli bir etkinliği olmuştur.

YO, kongreler bakımından güçlü bir disiplindir. 2022’de 30. gerçekleştirilen “Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi” disiplinin

¹⁰ Teşkilat, UAK’un oluşturduğu bilim dalı ve anahtar kelimelerde sadece iki kere (Osmanlı Kurumları ve Medeniyeti Bilim Dalında) anahtar kelime olarak geçerken “organizasyon” 13, örgüt ise 12 kere geçmektedir (bakınız Çizelge 7).

¹¹ Devrimsel değişime Alman ekolünden Amerikan ekolüne geçiş gösterilebilir. İki ekolü temsil eden örneğin Alkan (1937) ile Zoga’nın (1965) kitapları içerik ve yararlanılan kaynaklar bakımından oldukça farklıdır.

¹² Gazi Üniversitesi İİBF ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF’nin kökenlerinin dayandığı Akademi hakkında ayrıntılı bilgi için <https://hacibayram.edu.tr/iibf/gecmisten-gunumuze-fakultemiz> adresine bakılabilir.

¹³ Enstitü, yaptığı yayın ve etkinlikler hakkında 1955’te yayınladığı “İktisat Fakültesi İhtimaiyat Enstitüsü Hakkında Kuruluşunun XX. Yılı Münasebetile Rapor: 1934-1954” adlı çalışmasında ayrıntılı bilgi vermektedir.

¹⁴ Dergi hakkında ayrıntılı bir inceleme için bakınız Üsdiken ve Erçek (2009).

kurumsallaşmış ve çok sayıda üniversiteden akademisyenin bulunduğu bir etkinliğidir (Çil, 2022).¹⁵ Yine 2021'de 20.'si gerçekleştirilen "İşletmecilik Kongresi" düzenli olarak gerçekleştirilmese de önemli bir etkinliktir. Ayrıca, 2022'de 13'üncüsü gerçekleştirilen "Örgüt Kuramı Çalıştayı" ile 9'üncüsü gerçekleştirilen "Örgütsel Davranış Kongresi" YO disiplininin alt alanlarına odaklanmaları bakımından yeni bir evreye geçildiğini göstermektedirler.

Görülüyor ki yıllar geçtikçe YO disiplini kurumsal kimliğini güçlendirmiştir. Lakin, disiplinin "ortak yöntem" kaygısı konusunda daha alınması gereken mesafe vardır. Alanın akademisyenlerinin güçlü uluslararası bağlantıları olmasına karşın disiplinin etkinlikleri ulusal düzeyde kalmıştır. Disiplinin bundan sonra nasıl evrileceği belirsizdir. Burada verilen "akademik teşvik" ve UAK doçentlik ölçütlerinin ne denli belirleyici olduğu, "yerli kitaplarının" hemen "uluslararası yayınevi" belgesi almalarından ve ticari bir etkinliğe dönüşen "toplama kitap"¹⁶ sayısındaki büyük artıştan anlaşılmaktadır.

A. Eksik Parça: UAK'ın ve YÖK'ün Yaklaşımı

UAK'ın alan ve disiplinlerin oluşum ve gelişimlerinin başat belirleyicisidir. Zira alanlar için "doçent" unvanı vermek, bir yönüyle disiplinlerin sınırlarını ve alt alanlarını da belirlemek ve bunun için konan koşullar ile de akademik etkinliklerin yönünü ve meşruiyetini belirlemek anlamına gelmektedir. O halde bunların daha derli toplu biçimde, dil bakımından daha özenle yapılması gerekir. Hal böyle iken doçentlik gerekleri belirlenirken "nasıl bir bilim insanı ve ne tür akademik etkinlik" sorularına odaklanmak gerekir. Dahası bilim alanlarının ve anahtar sözcüklerin belirlenmesinde bir dizgesellik gözetilmekte midir? Bunlarda görülen dilsel karmaşanın nedeni nedir? Örneğin bir anahtar kelime nasıl oluyor da "Afet, Risk Yönetimi ve Sakınım Planlaması" kelimeleri bir araya gelebiliyor? Aynı durum YÖK'ün belirlediği akademik teşvik kuralları için de geçerlidir. Örneğin Türk yayınevlerinin bir kısmının uluslararası yayınevi belgesi alması disiplinlere ne katmıştır? Derleme kitaplardan kaç tanesi ikinci baskı yapabilmıştır? Bir Dr. Öğretim Üyesinin doçentlik dosyasında aynı yıl içinde yayınlanmış 13 makale ve bildiri olması makbul bir şey midir?

¹⁵ Kongrenin kurumsallaşma sürecini kurumsalci mantıkla inceleyen bir çalışma için Özen ve Kalemci'ye (2009) bakılabilir. Ayrıca, kongrenin önemli katkılarında birisi de kongrede sunulan bildiriler üzerinden yapılan araştırmalardır (bakınız örneğin, Döven ve Coşkun, 2005; Erdemir, 2008; Erdemir, 2009; Eroğlu, 2015; Eroğlu, 2020; Kızıldağ ve Özkara, 2014; Koç, 2010; Özen, 2001; Özen ve Kalemci, 2006; Sayılar, 2005; Uyargil vd., 2020).

¹⁶ Bunlara derleme yahut editörlü kitap denemez. İçeriklerinde, dillerinde herhangi bir bütünsellik yahut tutarlılık yoktur. Editörler bölümlerin biçimsel olarak bir araya getirip yayınevine ücreti mukabil teslim etmekte. Kimi yayınevleri seri "toplama kitap" kampanyası yapmaktadır.

Çizelge 7: UAK'un "Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler" Sınıflandırmasında "Yönetim ve Organizasyon" Disiplini ile İlişkilendirilmiş Sözcüklerin Kullanımı

Kavram	Bilim Alanı	Anahtar Kelime
-Sevk; Sevk ve İdare	-	-
-İdare	Kamu Yönetimi	İdare Hukuku
-Yönetim	Bankacılık ve Sigortacılık	Banka Yönetimi; Bankacılıkta Risk Yönetimi; Risk Yönetimi ve Sigorta; Özel Sigorta Yönetimi
	Halkla İlişkiler	İtibar Yönetimi; Etkinlik Yönetimi
	Kamu Yönetimi	Afet, Risk Yönetimi ve Sakınım Planlaması; İnsan Kaynakları Yönetimi; Kamu Yönetiminde Etik; Kriz ve Konu Yönetimi; Teknoloji ve Yenilik Yönetimi; Stratejik Yönetim Yönetim ve Organizasyon Eğitimi; Yönetim Psikolojisi; Kentsel Alan Yönetimi
	Finans	Finansal Risk Yönetimi; Yatırımlar ve Portföy Yönetimi
	Muhasebe	Finansal Bilgi Yönetimi; Yönetim ve Maliyet Muhasebesi
	Organizasyon	Kalite Yönetimi; Yönetim Sosyolojisi
	Pazarlama	Müşteri İlişkileri Yönetimi; Satış Yönetimi; Ürün ve Marka Yönetimi
	Turizm	Rekreasyon Yönetimi; Turizmde Çevre Yönetimi
	Uluslararası Ticaret	İthalat İhracat Yönetimi; Kültürlerarası İş Yönetimi; Uluslararası Risk Yönetimi
	Üretim ve Operasyon Yönetimi	İnovasyon Yönetimi; Tedarik Zinciri Yönetimi; Sürdürülebilir Operasyon Yönetimi; Teknoloji Yönetimi ve İş Modelleri
	Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Politikaları	Çevre Yönetimi; Yerel Yönetimler; Kentsel Alan Yönetimi
	Yönetim Bilişim Sistemleri	Veri Yönetimi; Bilgi Yönetimi; Süreç Yönetimi; Teknoloji ve Yenilik Yönetimi
	Yönetim ve Strateji	İnsan Kaynakları Yönetimi; Sağlık Kurumları Yönetimi; Stratejik Yönetim; Yönetim Psikolojisi
Bilgi ve Belge Yönetimi	Elektronik Belge Yönetim Sistemleri	
-Teşkilat	Osmanlı Kurumları ve Medeniyeti	Osmanlı Taşra Teşkilatı; Osmanlı Merkez Teşkilatı
-Organizasyon	Yönetim ve Strateji	Endüstriyel Organizasyon
	Kamu Yönetimi	Yönetim ve Organizasyon Eğitimi
	Organizasyon	-
-Örgüt	Organizasyon	İş ve Örgüt Sosyolojisi; Örgüt Ekonomisi; Örgüt Kuramı; Örgüt Kültürü; Örgütsel Davranış
	Psikometri	Örgütsel Değişim ve Gelişim
	Sosyal Psikoloji	Örgütsel Davranış
	Uluslararası Ticaret	Uluslararası Ticari Örgütler
	İletişim Çalışmaları	Örgüt ve Grup İletişimi
	Kamu Yönetimi	Örgüt ve Grup İletişimi
	Sosyoloji	İş ve Örgüt Sosyolojisi
	Yönetim ve Strateji	Örgüt ve Grup İletişimi; Örgütsel Davranış

Kaynak: UAK'un "2021 Eylül Dönemi Başvurularına ait Bilim Alanları ve Anahtar Kelimeler" Tablosundan Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yukarıdaki bulgu ve tartışmalardan hareketle YO disiplininin oluşumu ve gelişiminde bir dizi önemli olayın belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Darülfünundan Üniversiteye geçiş ve buna denk gelen dönemde Nazilerden kaçan birçok bilim insanının Türkiye'ye gelişleri bunlardan en önemlisidir. Bu süreçte önce iktisat, ardından işletme alanları bağımsız birimlere dönüşmüş ve kendi disiplinlerini oluşturmuştur. Kamu yönetimi alanının da YO disiplinine katkısı önemlidir. İkinci belirleyici gelişme 2. Dünya Savaşından sonra ABD'nin dünyanın birinci gücüne dönüşmesidir. Buna bağlı olarak Türkiye 1950'lerden itibaren yönünü ABD'ye döndürmüş ve yüksek öğrenimde ABD modeline geçişini TODAIE, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, ODTÜ gibi girişimlerle

güçlendirmiştir¹⁷. Üçüncü önemli gelişme fakültelerin ve YO'nun Anadolu'ya yayılmasına koşut olarak ders kitabı, dergi, kongre, konferans gibi etkinliklerdeki artıştır. Son olarak, disiplinin oluşumunda akademi dışından da katkı sunulmasıdır. İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası, Sevk ve İdare Dergisi, İstanbul Reklam Yayınları bunlara örnektir. Görülüyor ki, disiplinin oluşumunda mikro, meso ve makro düzeyde gelişmelerin katkısı vardır.

Çizelge 8: Disiplinin Oluşumunda Belirleyici Makro, Meso ve Mikro Gelişmelerin Özeti

Makro Gelişmeler	Meso Gelişmeler	Mikro Gelişmeler
-Darülfünundan Üniversiteye geçiş -Harf Devrimi -Türk Dil Kurumu -Nazilerden kaçıp Türkiye'ye gelen bilim insanları -Fransız, Alman ve ardından Amerikan ekolüne geçiş	--Hukuk fakülteleri, İktisat Fakültesi, İşletme İktisadi Enstitüsü, Mülkiye-SBF -TODAFİ, ÖDTÜ-İİF -Ticari İlimler Akademileri -İİBF'ler, İşletme Bölümleri -YÖK ve UAK, -Yeni üniversiteler	-Ders kitapları (telif ve çeviri) -Dergiler (akademi içinden ve dışından kurumlara çıkarılan) -Konferans ve kongreler -Disiplinin alt alanları ile ilgili kitap, dergi ve kongreler -Ulusal ve uluslararası etkinlikler

A. Disiplinin Geleceği

Disiplinin alt alanlarının giderek ayrışıp bağımsız disiplinlere dönüşeceğini öngörmek güç değildir. Ancak bunların kendilerini tekrarlayan çalışmalardan daha kuramsal ve yönetsel kaygısı yüksek bir aşamaya evrilmesi konusunun daha fazla gündeme getirilmesi gerekir.

UAK ve YÖK'ün yaklaşımları da disiplinlerin geleceğini biçimlendirmede etkili olacaktır. Örneğin, akademik teşvik ve doçentlik ve diğer atanma ölçütleri akademisyenleri “puan” esaslı yayın üretmeye yöneltmektedir. Bu YO disiplinde özgünlüğünü yalnızca araştırmanın evrenini farklılaştırmaktan alan ve benzeri kavramlar etrafında dönen çalışmanın yapılmasına neden olmaktadır.

Mademki disiplin olgunlaşma arayışındadır ve onu besleyen büyük bir akademik topluluk ve birçok etkinlik vardır, artık derinleşme temel kaygı olmalıdır. Felsefe, bilim felsefesi ve yöntembilim ve yöntem kaygıları daha çok dillendirilmelidir. Bugün hala Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresinde yöntem odaklı çalışmaların hangi başlık altında değerlendirileceği bile belirsizdir.

Son olarak, disiplinin “eleştirelliği” oldukça kısıtlayıcı yanının daha çok sorgulanması gerekir. Eleştirelilik, Eleştirel Kuramı disiplinin göbeğine taşımak değildir. Düşünürlerin, yöneticilerin, çalışanların ve diğer araştırmacıların “kusurları” ile de sınırlı kalmamalıdır. Disiplinin kendi alışlageldik söyleminin dışındaki olgulara ilişkin de dağarcığında sözleri olmalıdır. Örneğin “doğal çevreye ilişkin kaygılar işletmelere uzun dönemde üstünlük sağlar mı?” sorusundan bağımsız bir çevre tasavvuru geliştirmek gerekir. Artık toplumsal bilimlerin mümkünü tartışmak; kuramların varsayım ve işleyişleri üzerinden çözümlenmelere geçmek gerekir. Dahası, disiplinin “insanı işletme için daha kullanışlı bir varlığa dönüştürme” dışında tahayyülleri olması gerekir. Eleştirelilik bir yanı sıra bireyin özgürleşme arayışı ise, önümüzde hazır bulduğumuz “ilgi alanları” ve bunlarla

¹⁷ Türkiye’de eğitim kurumlarının dönüşümünde ideolojinin rolünü tartışan bir çalışma için bakınız Taş ve Hızıroğlu (2016).

kurduğumuz “bilme ilişkilerimiz” dışında başka şeylerin de olabileceği ihtimali yeterince merak uyandırıcı değil midir?

B. Kısıtlar ve Öneriler

Çalışmada disiplinin kuruluşundan günümüze gelişimi ele alınmıştır. Bu aynı zamanda çalışmanın kısıtıdır. Zira geniş zaman dilimi konuyu derinlemesine incelemeyi güçleştirmektedir. Yeni çalışmalarda belli evrelere odaklanılabilir. Örneğin 1940’ların sonunda 1950’lere geçiş ekonomide merkezi planlamadan piyasa mantığına akademide ise Alman geleneğinden ABD geleneğine geçişe denk gelmektedir. Bu dönemde akademik kurumların gelişimine odaklanılabilir, farklı arkaplana sahip akademisyenlerin bilimsel tutumları hakkında çalışmalar yapılabilir. Yine farklı gelenekler karşılaştırılarak çalışmalar yürütülebilir. Örneğin Ankara Siyasal ile İstanbul İktisat karşılaştırmalı mantıkla incelenebilir. Ayrıca, İstanbul ve Ankara dışındaki köklü üniversitelerde alanın ve disiplinin gelişimini ele alan çalışmalar yararlı olacaktır.

Çalışmanın bir diğer kısıtı da Türkiye bağlamı ile sınırlı olması ve disiplinin evrensel gelişmelerden bağımsız olarak ele alınmasıdır. Aynı dönemde İngiltere, Fransa, ABD ve hatta Japonya’da neler oluyordu? Bu türden karşılaştırmaları çalışmaların da ilginç sonuçlar üretebileceği açıktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Acar, O. K. (2019) Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine: Cumhuriyet Dönemi Kamu Personel Yönetim Tarihçesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, 119 – 146.
- Alakavuklar, O. N. (2010) Eleştirel Bakış Açısı: Türkiye İçin Bir Lüks mü Yoksa Gerekli mi? *18. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Adana, 290-298.
- Alkan, İ. (1937). *İşletme Ekonomisi*. Ankara: Köyhocasısı Basımevi.
- Atakan Duman, Ş. Kalemci, R. A. ve Çakar, M. (2005) Türkiye’de Stratejik Yönetim Alanının Kapsamını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 57- 72.
- Aydın, V. (1969). *İşletme Organizasyonundaki Gelişmeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Barca M., Hızıroğlu, M. (2009) 2000’li Yıllarda Türkiye’de Stratejik Yönetim Alanının Entelektüel Yapısı. *Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt.4, Sayı.1, 113-148.
- Baş, E. (2011). Bir Akademik Disiplin Olarak İslâm Tarihi. *Dini Araştırmalar*, Cilt 14, Sayı 39, 20-49.
- Bellek, M., Koparan, E. ve Aykan, E. (2019) Stratejik Yönetim Alanında Türkiye’nin Genel Durumu: 1975-2019 Yılları Arası Bibliyografik Bir Değerlendirme. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 1, 58-90.
- Berkman, A. Ü. (2009). Türk Yönetim Yazını ve Türkiye’de Yönetim - Örgüt Alanının Gelişimi: 1990 Yılı Sonrası (Nereden Nereye). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 13-24.

- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, Vol. 9, Iss. 2, 27-40.
- Ceyhun, E. (1970). *Uygulamalı İş İdaresi*. Ankara: TODAİE.
- Coşkun, R. (2009a). Yönetim Organizasyon Ders Kitaplarında Biçim ve İdeoloji. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 239-258.
- Coşkun, R. (2009b) Türkiye'de İnsan Kaynakları Yönetiminin Alanı: İKY Ders Kitapları Üzerinden Bir Tartışma. *17. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi*, Eskişehir, 17, 28-31
- Coşkun, R. (2019). Bilim, Düşünce ve Üniversite: Modern Türk Düşüncesinin Sorunlu Doğası Üzerine Okumalar. *The Journal of International Scientific Researches*, Cilt 4, Sayı1, 58-71.
- Coşkun, R. (2020). Klasik Yönetim ve Kapalı Sistem mi? 1925 Yılından Önce Yazılmış Yönetim Ders Kitaplarında Açık Sistem İmaları, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1, 119-140.
- Coşkun, R. (2022). Nitel Araştırmalarda Sorunlar: Seçilmiş Makalelerin Eleştirel Bir İncelemesi ve Bazı Öneriler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1,165-189.
- Çil, U. (2022). Türkiye'de Yönetim ve Organizasyon Çalışmalarının Güncel Görünümü. Derleyen Ş. Karabulut) *Bilimsel Gelişmeler Işığında Yönetim ve Strateji Araştırmaları*, 93-108, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Deloge, L. G. (1934). *Ticari ve Sinaî Teşkilat*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Dereli T. (1976). *Organizasyonlarda Davranış*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Dil, Şahin, F. ve Mısırdalı Yangıl, M. (2018) Türkiye'de Örgütsel Davranış Yazınına Bir Bakış: 2012-2016 Yılları Arasında Yayımlanmış Üniversite Sosyal Bilimler Dergileri Üzerine İçerik Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 371-383.
- Dirlik, S. (2011). Örgütler ve Yönetim Alanındaki Uluslararası Ders Kitapları ile Ulusal Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. *19. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*.
- Dirlik, S. (2016) Bakmak ya da Görmek: Türk Yönetim Yazınına İnceleyen Çalışmaların Seyri. *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, Cilt.1, Vol. Sayı, 1, 79-132.
- Dirlik, S. ve Şehitoğlu, Y. (2015). Türkiye'deki Yönetim Yazınında Süreklilik ve Değişim: 2000'li Yıllarda Türkiye'de Yönetim Yazını. *23. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*.
- Downey, J. R. (1963). *İstihsal Planlama ve Kontrol Teşkilatının Kurulması*. İstanbul: İskender Matbaası.
- Döven, S. ve Coşkun, R. (2005). Türk Bilim Cemaatinin Bilimsel Duruşu (Yönetim ve Organizasyon Kongre Bildirileri Örneği). *13. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 71-73.
- Efeoğlu, E. (2011). Tutumbilim ile Yazın. *Millî Eğitim*, Sayı 191, 55-67.
- Erçek, M. ve Üsdiken, B. (2011). İşletme İktisadi: Türkiye'de Bir Akademik Disiplinin Oluşumu, Gelişimi ve Sönüşü. (Derleyenler, E. Tokdemir, Ö. Günçavdı ve S. S. Kaya.), *Prof. Dr. Haydar Kazgan'a Armağan: Yakın Tarihimizin İktisadi Panoraması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Erdemir, E. (2008). Yönetim ve Örgüt Araştırmalarında Ölçek Kullanımı: Yönetim Organizasyon Kongre Bildirileri Örneği. *16. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 397-403.
- Erdemir, E. (2009). Türkiye'de Yönetim/Örgüt Alanının Gelişimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 7-12.
- Eroğlu, O. (2015). Türk Yönetim ve Organizasyon Yazınında Mobbing: Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri ve Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 269-286.
- Eroğlu, O. (2020). Türkiye'de İşletme Tarihinin Görünümü ve Gelişimi: Yönetim ve Organizasyon Kongre Bildirileri Üzerinden Bir Bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 5, 1603-1609.
- Etzioni, A. (1969). *Modern Örgütler*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Fergan, O. (1974). *İşletme Yönetiminde Sistem*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları.
- Fişek, K. (1975). *Yönetim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Gulbenkian Komisyonu (2011). *Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor*. 8. Baskı. İstanbul: Metis.
- Güneysu, A. (1971). *Modern İşletme Yönetimi*. Ankara: Özel Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Yayinevi.
- Güvenbal (1960). *İşletme Organizasyonu ve İdaresi*. Ankara: Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları.
- Hatipoğlu, Z. (1964). *İşletmelerde Organizasyon*. İstanbul: Anıl Yayinevi.
- Hatipoğlu, Z. (1976). *Organizasyon: Personel Davranışı ve Yönetimi*, Aktif Büro Basım Org. Yayınları.
- Hatipoğlu, Z. (1986). *İşletmelerde Yönetim, Organizasyon ve Personel Davranışı*. İstanbul: Temel Araştırma Yayınları.
- Hirsch, E. (1985). *Hatıralarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Hopper, J. R. (1966). *Yönetimde Beşerî İlişkiler*. Ankara: Türkiye Hizmet İçi Eğitimciler Derneği.
- İngiltere Maliye Bakanlığı (1958). *Teşkilat ve Metod İncelemeleri*. (Çeviren K. Sürgit), Ankara: TODAİE.
- Iliffe, R. (2016). *Bir Disiplinin Gelişim Hikayesi: Bilim Tarihi*. Antalya: Lotus.
- Isaac, A. (1943). İşletme İktisadının Mahiyeti, Önemi ve İnkişafı. *İşletme: İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, 4-7.
- Isaac, A. (1946). *İşletme İktisadi, İşletme Faaliyetlerinde Beşerî Amil-Ücret Problemleri: Cilt: 2*. (Çeviren A. A. Özeken), İkinci Tabı, İstanbul: Adnan Kitabevi.
- Isaac, A. (1956). *İşletme İktisadi: Cilt: (Çeviren I. O. Tuna), Üçüncü Tabı*, İstanbul: Sermet Matbaacılık.
- Keskin, N. E. (2006). Türkiye’de Kamu Yönetimi Disiplininin “Köken” Sorunu, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 2, 1-28.
- Kırkbeşoğlu, E., Sözen, H. C. ve Kurt, E. (2015). Türkiye’de Örgüt Kuramı Çalışmalarının Bibliyometrik Profili: Atıf Ağlarının Dönemsel Karşılaştırılması. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 52, 109-136.
- Kızıldağ, D., ve Özkara, B. (2014). Türkiye’de Örgütsel Davranış Araştırmalarındaki Yönelimler: Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 14, Sayı 28, 611-631.
- Kingsbury, J. B. ve Mihçioğlu, C. (1954) *Türk Devlet Teşkilatında Personelin Yetiştirilmesi Hakkında Rapor*, Ankara: TODAİE.
- Koç, U. (2010). Türk Örgütsel Öğrenme Yazını: Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Bildirileri Örneği, *18. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 20-22.
- Koçer, M. (1967) *İşletme Yönetiminde Organizasyon Fonksiyonu*. Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık.
- Kurdoğlu, F. (1938). *Ziraat Mahsulleri Satış Organizasyonlarının Umumi Vazifeleri*. Ankara: Ziraat Vekâleti.
- Kurt, M. ve Demir, K. (2015). İşletmecilik Tarihi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi: Osmanlı Sanayileşmesi ve Fabrikalar. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, 114-139.
- Lewis, G. (1999). *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*. Oxford University Press.
- Mendeş-Pekdemir, I., Sözüer, A., Toplu-Yaşlıoğlu, D. ve Ceran, E. B. (2016). Yönetim ve Organizasyon Yazını Üzerine İnceleme: Bir Anabilim Dalı Akademisyenlerinin 2005-2014 Yılları Arasındaki Yayınları, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 45, (Özel Sayı) 81-93.
- Mihçioğlu, C. (1955). *Personel İdaresinde Beşerî Münasebetler*. Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- MPM (1969). *İşletmecilik İdaresi*. Ankara: MPM.
- Mücevherci, M. H., Demirgil, Z., Çetinsel, K. ve Özdemir, K. (2020) Örgütsel Davranış Alanındaki Yönelimler: Örgütsel Davranış Kongrelerinde Sunulan Bildirilerin Bibliyometrik Analizi. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 24-36.
- Nemlioğlu, Ş. (1940). *Sinai Muhasebe ve Sanayide Teşkilat*. İstanbul: Numune Matbaası.
- Neumark, F. (2017), *Boğaziçi’ne Sığınanlar, Türkiye’ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları 1933-1953*. (Çeviren, Ş. A. Bahadır), 2. Baskı, İstanbul: Kopernik Yayınları.

- Oba, B. ve Gençer, M. (2016). The Ghost In The System: Critical Management Studies In Turkey. (Edited by C. Grey), *Critical Management Studies*, Routledge.
- ODTÜ-İİF (1966). *Modern İşletmecilik: Seçme Yazılar*. Ankara: ODTÜ-İİF.
- OECD (2007). *Revised Field of Science and Technology (Fos) Classification in The Frascati Manual*, OECD, <https://www.oecd.org/science/Inno/38235147.Pdf> (01.11.2022)
- Oluç, M. (1959). *İşletme Organizasyonu ve Sevki İdaresi*. İstanbul: Sermet Matbaası
- Oluç, M. (1963). *İşletme Organizasyonu ve Yönetimi*. İstanbul: Sermet Matbaası
- Öz-Alp, Ş. ve Artan, Ş. (1977). *Türkiye'de Yayınlanmış İşletmecilik Kitapları*. Eskişehir: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.
- Özcan, K. (2013). From The Frankfurt School To Business Schools: Critical Management Studies in Turkey. *International Journal of Organizational Analysis*, Cilt 20, Sayı 1, 107-123.
- Özen, Ş. (2001). Türk Yönetim/Organizasyon Yazınında Yöntem Sorunu: Kongre Bildirileri Üzerine Bir İnceleme. *Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 89-118.
- Özen, Ş. ve Kalemci, A. (2006). Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongrelerinin Türkiye'de Görgül Araştırma Anlayışının Benimsenmesine Etkisi. 5. *Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Cilt 2, 576-583.
- Özen, Ş. ve Kalemci, A. (2009). Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'nin Doğuşu, Kurumsallaşması ve Alana Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 79-112.
- Özkul, A. S. ve Şatırcı, H. (2020). Metin Sadeleştirme Bağlamında Yönetim Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme: İşletme Organizasyonu ve Sevki İdaresi (1959) ve İşletme Organizasyonu ve Yönetimi (1963). *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt 11, Sayı 27, 381-402.
- Randall, C. B. (1965). *Yönetimde Başarı Esasları*. İstanbul: Sevinç Matbaası.
- Reichenbach, H. (1981). *Bilimsel Felsefenin Doğuşu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Reiser, J. (1945). *Muhasebe Kontrol Tekniği ve Murakabe Organizasyonu*. Ankara: Recep Ulusoglu Basımevi.
- Sargut, S. ve Özen, Ş. (2010). *Örgüt Kuramları*, 2. Basım, İstanbul: İmge.
- Sayılar, Y. (2005). İnsan Kaynakları Yönetimi Alanının Türkiye'deki Gelişim Çizgisi: Yönetim Organizasyonu Kongreleri Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 147-176.
- Seckler-Hudson, C. (1960). *Nazari ve Tatbiki Teşkilat ve İdare*. (Çeviren, G. Gönenç), Ankara: TODAİE.
- Sevki ve İdare Dergisi (1975) Yazar (Kemal Tosun) Hakkında. *Sevki ve İdare Dergisi*, Sayı 78, 11.
- Simon, H. A., Smithburg, D. W. Thompson, V. A. (1954). *İnsan Davranışı ve Teşkilat*. (Çeviren C. Mihçioğlu), Ankara: TODAİE.
- Simon, H. A. Smithburg, D. W. ve Thompson, V. A. (1966) *Kamu Yönetimi: Birinci Kitap*, (Çeviren Mihçioğlu, C.), TODAİE Yayınları
- Skirberkk, G. ve Gilje, N. (2006). *Antik Yunandan Modern Döneme Felsefe Tarihi*. 3. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sünnetçioğlu, K. (1946). *İş Alemi ve Teknik Organizasyon*. İstanbul: Güven Basımevi.
- Şen, S. (1967). *Modern Sevki ve İdare*. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Şenatalar F. (1975). *Personel Yönetimi ve Beşerî İlişkiler*. İstanbul: Şampiyonlar Tez Bürosu.
- Şener, E. (2021). Türkiye'de Eleştirel Yönetim Çalışmaları Çerçevesinde Bir Durum Çalışması: "Yönetimde Eleştirel Perspektifler (Yönetim) Çalıştayı", *Isparta Okulu Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 47-65.
- Tâgiuri, R. ve Baransel, A. (1966). *Organizasyonların Beşerî Yönü*. İstanbul: İİ.E. Yayınları.
- Taş, A. ve Hızıroğlu, M. (2016) İdeolojinin Kurumsal Değişimdeki Rolü: Eğitim Kurumu Üzerinden Türkiye Eksenli Bir Değerlendirme. *İşletme Bilimi Dergisi (JOBS)*, Cilt, 4, Sayı 2, 71-104.
- Tokay, H. (1943). İşletmede Organizasyon, *İşletme: İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 2, 37-41.

- Toplu Yaşlıoğlu, D., İnan A. ve Sözüer, A. (2018) Stratejik Yönetim Araştırmalarında Türkiye Kapsamı: 2000-2015 Döneminde Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik İncelemesi. *İstanbul Management Journal*, Cilt 29, Sayı 2, 79-92.
- Tosun, K. (1971). *İşletme Yönetimi*. İstanbul: Mars Yayınları.
- Tosun, K. (1979). *Yönetim ve Organizasyon: İlkeler (Ders Notları)*. İstanbul: İ.Ü.
- Tosun, K. (1984). *İşletme Yönetimi*, 2. Baskı, İstanbul: Mars Yayınları.
- UAK (2020). Bilim Alanları ve Anahtar Kelimeler, www.uak.gov.tr (02.11.2022).
- Uluslararası İş Ofisi (1944). *Kooperatif Organizasyonları ve Harp Sonrası Kalkınma*. Ankara: KTC Yayınları.
- Uyargil, C., Tüzüner, V.L., Aydınli-Kulak, F. ve Elmas-Atay, S. (2020). Farklı Yaklaşımlar Açısından İKY Bildirileri:1994-2017 Yılları Arasında Alandaki Değişim ve Gelişime Yönelik Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 75, Sayı 3, 899 –924.
- Uzel, C. (1947). *Endüstride Önemli Unsurlar: Yönetim-İşçi-Tezgâh*. Ankara: As Matbaası.
- Üsdiken, B. (2003). Türkiye'de İş Yapmanın ve İşletmenin Akademikleştirilmesi, 1930-1950. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 58, Sayı 1, 119-147.
- Üsdiken, B. (2004). The French, the German and the American: Higher Education for Business in Turkey, 1883-2003. *New Perspectives On Turkey*, Vol. 31, (Fall), 5-38.
- Üsdiken B. ve Erçek, M. (2009). Türkiye'de İş Dünyası için İlk "İşletme" Dergisi: İşletme-İşletme Ekonomisi ve Organizasyon Mecmuası, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 53-90.
- Üsdiken, B. ve Erden, Z. (2001). Örnek Alma, Mecbur Tutulma ve Geçmişe Bağımlılık: Türkiye'deki Yönetim Yazınında Değişim, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 34, Sayı 4, 1-31.
- Üsdiken, B., Selekler, N. ve Çetin, D. (1998). Türkiye'de Yönetim Yazınına Egemen Anlayışın Oluşumu: Sevk ve İdare Dergisi Üzerine Bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 31 Sayı 1, 57-88.
- Versan, V. (1957). *Amme İdaresi: Siyasi ve İdari Teşkilat*, İstanbul: Işıl Matbaası.
- Yadav, M.S. ve Lakshmi, T.K.S. (1995). Education: Its Disciplinary Identity, *Journal of Indian Education*, Vol. XXI, Iss. 1, 1-21.
- Yalçın, S. (1971). *Personel İdaresi*. İ.Ü. İşletme Fak. Yayınları.
- Yalçinkaya, A., ve Türker, Y. (2016). Türk Yönetim/Örgüt Yazınında Örgüt Kuramı Çalışma Alanı: 2002-2013 Yılları Arası Bir Değerlendirme. *Ege Akademik Bakış*, 16 (3), 519-530.
- Yerman, C. ve Ağaoğlu, S. (1943). Türkiye İktisadi Teşkilatında Ticaret ve Sanayi Odaları Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları. Ankara: Titaş Basımevi
- Yeşiltaş, M.D., İplik, E., Danışman, A., ve Özen Ş. (2014). Yönetim ve Organizasyon Araştırmalarında Törensel, Nitelikli ve Kusurlu Görgülcülük Anlayışları: Ölçek Geliştirmeye ve Açıklamaya Dönük Bir Araştırma, 22. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 659-667.
- Yozgat, O. (1975). *İşletme Yönetimi*. İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Nihat Sayar Vakfı Yayınları.
- Yozgat, U. ve Kartaltepe, N. (2009). Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Kitaplarında Yer Alan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1 149-165.
- Zoga, E. (1965). *İdarecilik ve Sanatı*. İstanbul: Türk Sevk ve İdare Derneği.

SUMMARY

The purpose of this study is to investigate and identify the stages that the discipline of Management and Organization (MO) has gone through in its formation process since the late 1920s. To this end, this study uses a qualitative research approach to identify the developments that led to the emergence of the MO discipline. The technique of document analysis is used to analyze selected textbooks and scholarly articles dealing with the emergence of the discipline of MO. In this way, two main research questions are posed. First, how is it that two terms, one in "pure Turkish/Yönetim" (management) and the other in "foreign

origin/Organizasyon" (organization), could name the MO? Second, what are the most important developments that shaped the emergence of the discipline of MO? In this way, a genealogy of the discipline is established based on the codes, themes, and dimensions that emerged from the documents and textbooks analyzed.

Then, the textbooks containing management and organization topics were analyzed on a chronological basis to trace the origin of the terms for management and organization that appeared for the first time in the textbooks published in Turkish. It was found that at the beginning, under the influence of the Germany-born scholars who played an important role in establishing the discipline of MO, the textbooks were mainly titled "Business Economics/Betriebswirtschaft/İşletme İktisadı" In the 1950s, under the influence of American scholars, other important textbooks were then published on the topics of "Human Relations in Organizations" and "Management and Organizations." Needless to say, especially with the establishment of the Public Administration Institute for Turkey and the Middle East (TODAIE) and the Middle East Technical University with the support of the Ford Foundation, the American character of Turkish higher education became evident.

In addition, we grouped a number of academic activities and institutional developments that took place during the formation of the MO discipline. It was found that developments at three different levels had an impact on the emergence of the discipline since the late 1920s. At the macro level, these are the revolutions of the Turkish alphabet and language: the closure of Darulfunun, the establishment of modern universities, the immigration of scholars from Nazi Germany to Türkiye; and the adoption of the French, then the German, and finally the American approach to the Turkish higher education system. At the meso level, the establishment of the law faculties, the economics faculties, the political science faculties, the Business Economics Institute of the I.U. Faculty of Economics, the Public Administration Institute for Turkey and the Middle East (TODAIE) as well as the growing number of academies of economics and commerce, the establishment of the new universities outside Istanbul and Ankara, the foundation of the YÖK (Council of Higher Education), and the UAK (Inter-Universities Committee) are important changes. Finally, the splitting of business departments from economics departments; the emergence of sub-fields within business departments, the increasing number of management and organization textbooks, the publication of journals, and the organization of conferences and congresses are all significant micro-level developments that have shaped the MO discipline.